

համար: Որոշեալ ժամուն ներկայ էին Ստեփան փաշա Ասլանեան, Էլիսա էֆ. Չալեան, Գրիգոր էֆ. Խորան, Մկրտիչ էֆ. Ասատեան, Տիգրան էֆ. Տէր-Ներսէսեան, Իսկ եկեղեցականներէն Գրիգորիս եպսկ. Յովհաննէսեան, Գրիգորիս եպսկ. Ալեքսանտրեան, Հմայեան եպս. Գիւնարեան, Խորէն արքեպսկ. Աշոտեան, Միսրոպ եպսկ. Սուրբանեան, Երուսաղէմայ միաբան Ներսէս եպս. Գէորգեան, Տիմոթէոս եպսկ. Սափրեան, Մկրտիչ եպսկ. Վահագնեան, Տ. Տ. Յակոբ Ա շատ, Վահան Տէր-Յակոբեան, Գէորգ Երեմեան, Նիկիէ Գիւրեան, Արիստակէս Վանքեան, Եղբաս Սաղլեան, Եղիկ Գալիարեան, Գրիգոր Արարիկեան, Տաճատ Ոսկանեան և Վրթանէն Քապուճեան վարդապետը և բազմաթիւ քահանայք եւն: Տ. Վահրամ եպսկ. Մանուկունի բացակայ էր հիւանդութեան պատճառաւ:

Ժամը 10-ին Բ. Գրան արարողութիւն տեւական պէլը Պատրիարքարան գաւով կէս ժամու չափ մնալ յետոյ հրաւիրեց Ս. Պատրիարքը ճամբայ ելնել ի Կայս. Պալատ: Յատկապէս Պալատէն դիմում եղան հանդիսական կողմերու մէջ հրաւիրեալ հետեւեալ կերպով բաղմեցան:

Ա. կառքին մէջ Ս. Պատրիարք Հայրն ու Թէլլիֆթաթի պէլը իրենց դէմն ունենալով քաբու քէհեաթը Փրէնկեան Արարամ էֆ.-ին:

Բ. կառքին մէջ բաղմեցան Գրիգորիս եպս. Յովհաննէսեան և Հմայեան եպսկ. կապու:

Գ. կառքին մէջ էլիսա էֆէնտի Զալեան և Գրիգոր էֆ. Խորան:

Դ. կառքին մէջ Ստեփան փաշա Ասլանեան և Տիգրան էֆ. Տ. Ներսէսեան: Այս թափօրին կրօնական ձիւղը շարք վարդապետներ և բարապետը Իսկ Տ. Բարեկէն վարդապետ Ս. Պատրիարք Հայրն Ասան կրկնէր թափօրին առաջին:

Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրն ու իւր ուղեկիցը Գայս. Պալատ ժամանելով ընդունուցան առաջին սենեկապետ Հաճի Ալի պէլի կողմէ:

Գահ մը հանդիսաւ տոնելէ յետոյ Ս. Պատրիարք Հայրը Ն. Վանսթեփան առաջնորդութեամբ պատու ունեցաւ Վեհ. Սուլթանին ներկայանալու: Տ. Գրիգորիս և Տ. Հմայեան կ'սկսեցան խօսիլ և Սրբաճառ էֆ. Փրէնկեան ևս պատու ունեցան Ն. Ամենապատուութեան ընկերակցելու Գահայից դահլիճին մէջ:

Ս. Պատրիարք Հայրը հետեւեալ բանախօսութիւնը արտասանեց ի ներկայութեան Ն. Գ. Վանսթեփան:

«Յոգնատառ Տէր, «Զեմ կարող իմ երախտագիտութիւնս

ըստ բաւականին յայտնի Զերդ Վեհափառութեան Կայսերական այն բարձր Իրաւունքին համար որով բարեհաճեցաւ նուազատիւ վաղեմի ու կատարեալ հաւատարմութեամբ վստահելով Պատրիարքութեան կարեւոր պաշտօնը շնորհել ինձ և արժանացնել նուազատիւ Իր կայսերական ներկայութեան ընդունուելու բարձր պատուին:

«Պրծնական հանգամանքս և հալատութեան պարտականութիւնս նուազատիւ կրպարտաւորեցնեն բարեւոյ և հատարեմ ծառայութիւն մատուցանել ապաւինելով Բարձրեւոր Ստաւույ որդրմութեան և Զերդ Վեհափառութեան գթութեան ու շնորհներուն:

«Վեհափառ Տէր, «Պատու ունիմ առաջի առնել յոռո Գայս. Գահայից Զերդ Վեհափառութեան թէ Զեր ծառաներն եղող Հայ Ազգն, որ այսչափ դարբէլ ի վեր արժանացած է Զեր Տէրութեան արդարութեան ու շնորհաց, ինչպէս նաև կրօնային բաղմեցումով առանձնաշնորհմանց, և փարած է Զեր Կայսերական փառապանծ Գահուն և իրեն ազատաւարանն է Զեր Վեհափառութեան զահայից սուրբ, անշուշտ Զեր Վեհափառութեան շնորհիւ երջանկութեան պիտի արժանանայ և Զեր Վեհափառութեան Գայս. բարձր ակնարկէն չափի դիմել, և իր հաւատարմութիւնը բնաւ չափար արատաւորէ: Ազգն միմիային իր միակ պաշտպանէն Զերդ Վեհափառութեան հայրական գթութենէն կապուել իր երջանկութիւնն և իր կրօնական առանձնաշնորհմանց առաւելութիւնն պահպանութիւնը:

«Բարձրեւոր Ստաւույ Երարելն Տիեզերաց բարեբաւարի կենցառ յարեան անասան պահէ Զեր Վեհափառութիւնը իր փառապանծ գահուն վրայ, և Աստուծային յաջողութիւնն ու օգնութիւնը շնորհէ Զեր Վեհափառութեան ամէն գթաւոր բարձրանքներուն և ծառանիդ ալ արժանի ընէ Զեր Վեհափառութեան բարձր հաճութիւնը շահելու, ամէնա:

«Վեհ. Սուլթանը բարեհաճեցաւ Իր բարձր կամքն յայտնել սա իմաստով թէ «Զեր բարեմաղթութիւններէն գոհ եմ. ձեզ նկատմամբ նպատաւոր տեղեկութիւններ առած եմ. դուք ունեւել ի խլացի եպիսկոպոս մէջ. կը յուսամ թէ Տէրութեանս ու Զեր ազգին օգտակար ծառայութիւններ պիտի մատուցանէր: Վերջին ատեններս պատահած դէպքերը ցաւ պատճառեցին ինձ. կառավարութեան ձեռք առած միջոցներով անհաճող դէպքերուն վերջ տրուեցաւ, և դուք ալ ձեր մասին կարելի եղած գիւրդութիւններն ու ջանքերը չափար զլանաք ան:

համար էլ, ինչպէս և կարողաւ համար ժամանակ է հարկաւոր:

Զատ անգամ ընթացիկ գրականութեան անգամ հետեւելու ժամանակ չի ունենում մարդ, ուր մնաց այդ գրականութեան մասին գրելու հնց այժմ էլ սեղանին վրայ մերձակին նոր գրքեր և ամսագրներ են դրսեւոր, այնպէս որ ես չգիտեմ որքան սկսեմ, որը կարգամ, որի մասին խօսիմ ընթերցողներին հետ:

Հետաքրքրական բան չառ կայ. ահա ձեզ մի բեղմնաւոր շարադրութիւն Սիբիրի արարողութեան մասին, ահա ձեզ ձէկապիւր նոր կենսագրութիւնը, Գետների XVIII-րդ դարու գրականութեան պատմութեան առաջին հատորը, նոր վէպեր, նոր պիւններ և այլն և այլն: Ես անկեղծ նախանձում եմ ժամանակ ունեցողներին, որքան լաւ գրքեր կարող են կարգաւ նրանք:

Այսօր ծանօթացնեմ ընթերցողներին անգլիական մի նոր վէպի հետ, որը թարգմանաբար լոյս է տեսնում ռուս ամսագրներում: Դա Հէմֆրի Ռոբերտսի «Սէր Զորջ Տրէստէր» վէպն է. Հէմֆրի Ռոբերտ հայտնաբերող անգլիացի կ'ըն

չուշտ Հայերն իմ գաւառներն են: Ես միշտ սիրած եմ Հայերը, և իմ ծառայութեանս մէջ գործածած եմ Իսլամաց և Հայաց մէջ մտած յրտութիւնն յուսով եմ որ ձեր օրով կը վերնայ: Զեր տեսնեմ: Գոհ ըլլէր զիս:»

Ս. Պատրիարք Հայրը կրկին անգամ բարեմաղթութիւններ ըրաւ:

«Վեհ. Սուլթանին իր խօսքը Տ. Գրիգորիս Տ. Հմայեան եպս.-ներին ուղղելով բարեհաճեցաւ ըսել թէ գոհ էր անոնց ներկայութենէն և յանձնարարեց որ Ս. Պատրիարքին աջակցին ու գիւրացնեն անոր պաշտօնը:

Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրն ու եպիսկոպոսներ յետոյ առաջնորդուցան մասնաւոր սրահ մը ուր պատուամիտուցան:

Նոյն միջոցին արարողակաւ Միւնիք փաշա առաւ Ս. Պատրիարքին կարգացած ուղեւորը, գոր Վեհ. Սուլթանին մատուցանելէ յետոյ դարձաւ ու հաղորդեց Ն. Վեհափառութեան բարձր գոհակալութիւնն ու կայսերական բարեկեցութիւնը: Սիւնիք փաշայ նոյնպէս հաղորդեց Գայս. Խորանէ մը թէ օրովհեան սովորութիւնն է որ Ս. Պատրիարքը Գայս. Պալատէն ելնելուն ուղղակի Բ. Գահուն երկայ և սակայն օրը տարածմամբ ըլլալով, այդ արարողութիւն չափար կըրնայ տեղի ունենալ. ուստի երեքշաբթի օրը պալատական կառքէ, պիտի զընկուին որը Ս. Պատրիարքն ու իր ուղեկիցները Բ. Գահուն պիտի մտնին, որպէս զի այդ հաւանադ գովորութիւն միւնիքն օրը կատարուած ըլլալու հանգամանին առնու:

Ս. Պատրիարքն ու իր ուղեկիցը կրկին անգամ բարեմաղթութիւններ ընելով ու շնորհակալութիւն յայտնելով, մեկնեցան:

Հանդիսական թափօրին Պատրիարքարանէն մեկնելէն կէս ժամ յետոյ Պատրիարքարանի կողմանէ հայթայթուած 6 կառքերով յորս բաղմած էին Երուսաղէմայ միաբան Տ. Ներսէս եպս. Տիմոթէոս եպս. Սափրեան, Տալիս Սէրապիմ, Վանքեան Տ. Արիստակէս վրդպ. Տ. Ոսկանեան Տ. Տաճատ վրդպ. Տ. Յովհաննէս Եր. Մկրտեան, Ասատեան էֆ., երկուքն Դիւանապետը Պատրիարքարանի, Եւստակիան Տիւնիզ Գոպանեան Միհրան էֆ. վրդ. Զիւլաթը քահանայներով և բարապետներով ընդ առաջ գացին Ս. Պատրիարք Հայր և սպասեցին Խոհանէլի պողոտային վրայ:

Ժամը զրեթէ կէսն էր, երբ պալատէն դարձող թափօրն հասաւ ի Թոփթանէ, ուր միանալով վեց կառքեր ևս մեկնեցան Դալաթիայ եկեղեցւոյն ճամբով հանդիսատես բաղմութեան, լոյսներ:

զորդաները մէկն է և աչքի է ընկնում թէ իւր բաղմաւորմանի մտաւոր պաշարով, թէ իւր տաղանդով և թէ վէպերի մէջ յարուցած խնդիրներով: Այժմ նա ունի մեծ խաղաղ յայտնի գրական անուն, որը ձեռք բերեց մօտ ժամանակներում, կարելի է ասել 1888 թուին, երբ լոյս տեսաւ Իրաւագիտութեան վէպը, որին յաջորդեցին «Դալաթիայ» վէպը, որին յաջորդեցին «Մարջիլան» 1) և «Սէր Զորջ Տրէստէր», որ իսկապէս Մարջիլայի շարունակութիւնն է, թէպէտեւ կարելի է առանձին էլ կարգաւ Իւր բոլոր վէպերի մէջ էլ միտնել: Ն. Ուրտը մնում է հաւատարմի մի անգամ ընդմիջող բռնած գրականական օւղորդութեան վէպերի բաղմաւորութիւնը վերջնում է կենսաբան, ամենօրեայ, մեծ շրջապատող կենսաբան. նկարագրութիւնները պարզ և բնական սովորութիւններով պարզ է մի որեւէ պարզաբար, որը սակայն չի քարոզում հեղինակի կողմը, այլ հասկացում է գործող անհանգիստ գործերը, խօսքերը, գրականութիւնը:

1) Յոս. Neue Deutsche Rundschau-ի մէջ լոյս տեսած Երեւանի յօդուածը անգլիական վէպի մասին:

և լապտերներու մէջ: Մայր եկեղեցւոյ շրջակայքը ժողովրդեան խուռն բաղմութիւն մը կար, նոյնպէս տաճարին մէջ որ լուսադարձուած էր:

Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրն երբ Մայր եկեղեցի ժամանեց տաճարին դուռնէն երգեցիկ զարններու և քահանայից առաջնորդութեամբ եկեղեցի մտաւ և սեղան ելնելով քարոզ մը խօսեցաւ ու բարեմաղթութիւններ ըրաւ Վեհ. Սուլթանին համար: («Երեւանի ժողով»)

«Նոր-Դար»-ի առաջին համարը լոյս կը տեսնի ուր քաղաք, 27-ին:

Ք Ր Ո Ն Ի Կ Ո Ն

Կերի Պաշայի հիւպատոսի մի տարօրինակ կարգադրութիւնը: Կերի մեծ գլուխում էր, որ այստեղ հաստատուող լիւրները թարգմանել է հետեւեալ լուրը: Կերի թուրքաց հիւպատոսը հանգանակութիւն է բաց արել և փող է ժողովում թրքահայտաւ թէ քրիստոնեաները և թէ թուրքերը, որպէս թէ թուրք կառավարութեան շատ հարկաւոր կարեւորը հողաւոր հիւպատոսը յայտնել է, որ այդ սուլթանի հրամանն է, միայն թէ քրիստոնեաների հանգանակութիւնը կամուր պէտք է լինի: Նուիրատուներն ասում են, որ հիւպատոսի մօտ ապագայում ոչ մի հրահանգ, ոչ մի սուլթանական հրաման չեն տեսել ինքը (հիւպատոսը) մի հասարակ թըրքի վրայ գրում է նուիրատուների անունները: Թէ որչափ պաշտօնական է հիւպատոսի այդ տարօրինակ կարգադրութիւնը, յայտնի չէ և մոլոր է. այդ մօտին ոչ մի թուրքում հեռուոր աշխարհ տեղում չի եղել:

Ուսանողական օրնութիւն: Մոսկուայի համալսարանի միջանկ ուսանողներ, իրենց արդատ ընկերներին օգնելու նպատակով ձեռնարկել են մի ժողովածուի հրատարակութեան, որը ծնունդեան տօներին լոյս կը տեսնի: Ժողովածուի մէջ բացի ըստաւանդութիւններից ու թարգմանութիւններից դեռ երեւում են լինելու միջանկ նշանաւոր ռուս պրոֆեսորների ինքնուրոյն աշխատութիւնները, ինչպէս օրինակ Կալաշնիկով «Սոցիալիզմի և սոցիալիզմի» ներք, Կարանի «Ինչպէս կարծիք պատմութեան ծայրայեղութիւնների մասին», Կարելիի «Համաշխարհային պատմութիւնը ինչ կարելի է ընտրել ժողովրդական ընթերցանութեան համար և

Բոլոր վէպերի մէջ էլ մեծ տեղ է տրուում հասարակական կենսաբան, որին ինքը հնդկական էլ անմասն չէ և ինքն էլ այդ ասպարէզում ունի վստահաւոր, համակրելի գործչի անուն: Վէպերի մէջ արժանաւոր գաղափարներ երևում է, որ հեղինակը մի քնքոյն արտի, առողջ դատաւարային պատմութիւնը ինչ կարելի է ընտրել ժողովրդական ընթերցանութեան համար և

Սյո միւնիքին կարելի է ասել և «Սէր Զորջ Տրէստէր» վէպի վերաբերմամբ, որը շատ խելացի, հետաքրքրական և տաղանդաւոր գրութեան է: Սրանից յետոյ ընթերցողն անպատճառ կը սպասի, որ ես ծանօթացնեմ նրան վէպի բնականութեան հետ: Թող ների ընթերցողը իմ է ևս այդ չեմ անում. ցանկացող թող կարգաւ այդ վէպը:

Իսկ ես ոչ ունիմ այդ բաղմաւորութիւնը: Մանաւորում ամենաբարձր որ կարգաւոր է հեղինակները միշտ զէմ

այն: Ժողովածուն խմբագրում է պրոֆ. Հոյսիցը:

Քաղաքի լուսաւորութիւնը: Քաղաքային վարչութիւնը և իրաւասուններից կազմուած յանձնաժողովը դեկտ. 21-ին ժողովի գումարուելով, խորհրդակցեցին քաղաքի փողոցների լուսաւորութիւնը լուսացրելու մասին, որի կառավարութիւնը այսուհետեւ ինքը վարչութիւնն է յանձն առնելու: Ժողովին այն հրահանգութեան եկաւ, որ լուսաւորութիւնը բարեկարգ համար հարկաւոր է սկզբնական միանուող ծախսեր անել մօտաւորապէս 3,900 ռ. նաւթի աւազան (որ 20,000 պող. նութ տանի), երկու ձի, երկու կառք, տակառներ, ուրիշ մանր մունք առարկաներ անհետ չհամար: Իսկ լուսաւորութեան վրայ տարուայ ընթացքում լինելիք անհրաժեշտ ընթացիկ ծախսեր հաշուել են մինչև 31,000 ռուբ., մի գումար, որ նոյնահանգի մէջ որոշուածից 10,000 ռ. ասել է:

Հետաքրքիր բժշկութիւն: Գովաթի բրձկական ընկերութեան գիտնականները 20-ի նիստում թ. Կիմոնաթ մի խիստ հետաքրքիր բժշկական դէպք հաղորդեց: Նա հաղորդեց կծած քթի առողջացնելու մասին: Նոյնները ամսի վերջին, անգլիական բնակչուհիներից միմը իւր հարկանի հաւ կուտւ է. կուր վերջանում է նրանով, որ հարկանը կծում է նրա քթի կէտը: Ուստիկանութիւնը վերադարձում է անմիջապէս տանում է Սիբայիկան հիւանդանոց, որտեղ արւում է նրան բժշկական օգնութիւն: Երեք ժամից յետոյ քաղաքագահը հիւանդանոց է բերում արւում գտած քթի կտորը և յանձնում բժշկին: Բ. Կիմոնաթ արւից անապատելի կերպով գտնուած քթի կտորը կարում է մնացած մասի հետ: Ի գարմանա բոլոր բժշկները, որոնք չէին ընդունում թէ մարմնից ընկած մասը կարող է այդքան երկար ժամանակ կենդանութիւն պահպանել, վերաբերում է քթի բոլորովին առողջանում է:

Հրատարակեան միւստրուկան: Նոր կարագործութիւն: Սինչե այժմ գոյութիւն ունեցող օրէնքի հիման վրայ, մասնաւոր մարդիկ որոնք սովորած չէին գիմնադրում և ցանկանում էին քննութիւն տալ գիմնադրային մի որեւէ դասարանի համար, նրանք քննութեան էին ներթափում այն բոլոր առարկաներից, որոնք աւանդուած էին լինում նախորդ բոլոր դասարաններում մինչև այդ դասարանը հասնելը: Այժմ լուսաւորութեան միւստրուկան նոր կարգադրութեամբ մասնաւոր մարդկաց

են եղել, իրենց բաղմահատուր զընտանքների ճոխ բաղմաւորութիւնը տեղի օրովհեան պատճառով միջանկ խօսքով արտայայտուելու եւ իրաւունք ունին հեղինակները բարկանալու: մի-թէ կարելի է վկայասան կամ բանաստեղծ չլինելով մի երկու տողով յայտնել այն, ինչ որ ունիմ էր հեղինակը միւստի հարկու երեսներով յայտնել: Ի հարկէ դա մի շատ դժուար գործ է և հարկաւոր է գործադրել ամենաանհրաժեշտ դէպքերում, որը և կանեմ ևս ապագայում. բայց առհասարակ պէտք է աշխատել խոյս տալ ուրիշի ստեղծագործութիւնը աղաւաղելու սովորութիւնը:

Ես լիովին համամիտ եմ սկանդինավիայի հեղինակ Քիորնստէրնէ Քիորն. ստի հետ, որը ասում է այդ առթիւ իւր «Ամառածային ճանապարհով» մեծ վէպի վերջաբանում «գրեթէ ամեն անգամ, երբ ես լրագրների մէջ կարդում եմ մի որեւէ վէպի բաղմաւորութիւնը, ես նոյն բանն եմ գգում, ինչ որ Երեւանի անհեղինակ առաջ կողող սովորականացնում են: Նոյնը այն է, որ շատ քիչ շնորհով մարդիկ կրթութեան, որ կարողանան միւստի կողով պատմի

իրաւունք է տրուած, քննութիւն տալու, ամենայն տարի, գիմնադրաւոր տնտեսական շահութիւններ հետ և նոյն պայմաններով, այսինքն պէտք է քննութեան ենթարկուի այն առարկաները, որոնք աւանդուել են այն դատարանում, որի համար քննութիւն է ստալիս ցանկացողը:

Ֆինանսների միջնորդութիւնը մտադիր է առաջիկայ տարուանից Գովառուած պետական բանկի միջանկի բաժանմունքներ և գրասենեակներ հիմնելու:

«Ռասիա» մեծ յաճախորդ, որ թողութիւն էր ապրիլի մէջ, դեկտեմբերի 15-ին հանել են և այդ տեսակի համար Գրանտաւորում շտապաւոր բազմութիւն էր հաւաքուել, որը ոգևորութեամբ լցուեց նախ ջրի երեսին երեսուր բազմութիւն:

Երկրորդը նոր ընկերութիւն: Ռուսիայի արեւելքից դէպի Չինաստան շինուելիք երկաթուղու գծի համար պէտք է ակցիոներական մի ընկերութիւն կազմուել: Դեկտեմբերի 17-ին ռուս-չինական բանկում բացուեց ակցիոներների ստորագրութիւնը և շատ կարճ ժամանակամիջոցում վերջացաւ ստորագրութիւնը, որովհետեւ անգամ գրուել ցանկացողները շատ շատ էին:

Հիւպատոսների տուած տեղեկութիւնները ժողովածուներ: Ֆինանսների միջնորդութիւնը ի նկատի առնելով, որ երկրի առևտրի և արդիւնաբերութեան համար շատ մեծ նշանակութիւն ունի հիւպատոսների այդ մասին հաղորդած տեղեկութիւնները, որոնք է պարբերաբար հրատարակել և վաճառել այդ տեղեկութիւններից կազմուած ժողովածուները, որոնք հետաքրքիր կլինեն առևտրական աշխարհի համար: Այդ ժողովածուների շարքում կը հրատարակուին ինչպէս ռուսաց այնպէս և օտարազգի հիւպատոսների տուած տեղեկութիւնները:

Ախտահանական գործիւր: Թիֆլիսում հիմնուելիք ախտահանական տան համար քաղաքային վարչութիւնը արտահանական գործիւր էր պատուէր տուել Բերլինի մի ֆիրմային: Այժմ Բերլինից այդ ֆիրման տեղեկութիւն է տուել, որ գործիւր իւր բոլոր պարագաներով պատրաստ է և յունուարի սկզբներին կը ձանապարհեն:

Նիմեր-Նովոգորոմ առևտրական ուսումնարան բանալու համար այս օրերս խնդրամատոյց են լինելու ուր հարկն է:

մի վէպ կամ վէպիկ, որ միջանի հարկեր երես է բռնում:

Ուստի մենք էլ առանց «Այլ» Զորք Տրէստէտիւր բովանդակութիւնը պատմելու կանցնենք վէպի մէջ արծաթածուած միջանի մտքերին ու պուրս բերուած արկերին:

Դ

Մեզ հետաքրքրող վէպի մէջ հեղինակը զուգընթացաբար մի քանի գաղափարներ է արծաթածուած խնդիրներ շօշափում և ընթերցողը, կարծում եմ, ինձ նման կը զգուշանայ որոշելու թէ նրանցից որին է առաւելութիւն տալիս հեղինակը: Թէպէտեւ պէտք է խոստովանել, որ վէպի ամբողջ գործողութիւնը պատում է սոցիալական խնդրի շուրջը, պարզամտի գէպքերը, ընտրութեան պայքարները, հերոսների շփումը և այլ զգուշ նման գէպքեր սոցիալական հողի վրայ են տեղի ունենում և գուցէ այդ տեսակետից կարելի լինի ասել, որ հեղինակը սոցիալական և մասնաւորապէս բանտարական հարցին է առաւելութիւն տալիս: Բայց միևնույն ժամանակ արծաթածու է կնոջ լամպիկայիցի հարցը, քննում է անդլիական բարձր չիջանի բալլ ու վարքը,

Ռուսիայի գործարանները և նրանց տուած տարեկան արդիւնաբերութիւնը: Մայրաքաղաքի թերթերը ամբողջ Ռուսիայի գործարանների ու նրանց արդիւնաբերութեան մասին շատ հետաքրքիր տեղեկութիւններ ու թուել են տուել, որոնք քաղել են ֆինանսների միջնորդութեան հաւաքած նիւթերից: Այդ թուելից իմանում ենք, որ Ռուսիայի բոլոր նահանգներում կան 717,605 գործարաններ, որոնց տարեկան արդիւնաբերութիւնը հասնում է մի միլիարդ 467 միլիոն ռուբլու: Այդ գործարաններում բոլոր մարդկանց թիւն է 949,044, իսկ բանող կանանց թիւը 264,030: Արդիւնաբերութեամբ աւելի հարուստ նահանգները համարուած են Մոսկովային, Պետերբուրգին, Վոլգին և Վրադիմիրին: Իսկ ամենից աղքատ նահանգներն են Թուրքեստանը և Սիբիրը, որոնց մէջ կան ընդամենը 948 գործարան և արդիւնաբերում են տարեկան 16,186,000 ռ. ապրանք:

ՄԵԶ ԳՐԱՆԻՄ ԵՆ

ՍԻՍՖԵՐՈՊՈԼԻՏ. «Նոր-Գործ»-ի 197-րդ համարում խօսելով տեղիս հայոց կըրթական գործերի մասին, ցանկութիւն էինք յայտնել, որ մեր օր. դարերից կից կարուծելի բովանդակութիւնը հեղուկութիւնը եթէ ձեռնհաս կանանց յանձնուել աւելի լաւ կլինէր: Այդպէս էլ եղաւ, միջանի յարգելի տրիկներն յանձն առան այդ օգտակար գործը առաջ տանելու, բայց կարճ ժամանակից յետոյ, ամենքն էլ հրաժարուեցան իբր թէ այդ գործին նուիրելու ազատ ժամանակ չունին: Բայց գործին աւելի մոտիկները պնդում են, որ հայի տուն աւելոյդ «ես»-ի պատճառով են ձգել ու հեռացել Սակայն, մի խումբ օրերոյներ կամենում են այդ գործն իրենց ձեռքն առնել և առաջ տանել: Կատարելով յաջողութիւն ենք մաղթում:

Առաջիկայ յունուարից Սիսֆերոպոլում պիտի հրատարակուի ռուսերէն լեզուով «Սակայն» անունով մի թիւրթիկ, որ շարժական ենք համար պիտի լոյս տեսնի: Խմբակը հրատարակելը ռուս է, (նախկին գաղտնի), խոստանում է իւր թերթը երկրի ընդհանուր շահերին ծառայեն, զեղծելի խօսքերով հաւատացնում է ընթերցողներին, առանց կրօնի և ցեղի խտրութեան անկողմնապահ լինել, դատարարուել այն ամենը, որ վնասակար է թէ մասնաւորի և թէ ընդհանրութեան համար և պաշտպանել այն, որ կարող է օգտաւէտ լինել թէ մասնաւոր անհատին և թէ ամենքին:

շօշափում է հատարակութեան վէպերից մէկը ամուսինների անձնական յարաբերութիւնները և այն, չեղիւնակը բանտարանների շնոր պաշտպանի և վէպի մէջ իւր համակրութիւնը ցոյց է տալիս այն հերոսներին ու հերոսուհիներին, որոնք իրենց բոլոր կեանքն և գործունէութիւնը նուիրում են այդ թշուառների վիճակը բարորդելուն: Դրանց մէջ նշանաւորներն են Մակսուել և նրա կինը Մարշալան, այսինքն նոյն հեղինակի «Մարշալան» վէպի հերոսն ու հերոսուհիները: Սրանց համակցւում և օգնում է իսկ Սէր 2-րդ Տրէստէտին, բայց անցողակի կերպով և ոչ թէ համոզմունքով: Բանտարանական հարցին հեղինակը նայում է իբրեւ կեանքից բխում մի ապօրինի դրութեան վրայ, որով հարուստը ճնշում է աղքատին, փողատէրը և հողատէրը հարստացանք է բանտարանին: Այդ անբնական դրութեան առաջ պէտք է առնել, հեղինակի կարծիքով, թէ մասնաւոր և թէ ընդհանուր ռեֆորմներով: Մասնաւոր ռեֆորմները պէտք է մտցնեն իրենց գործարանատէրերը, փողատէրը և ահապարակ բանտարանի աշխատանքը շահագործողները, իսկ ընդհանուր ռեֆորմներ կարելի է

ԱՅԻՆԱՐԱՆԻՑ. Անցեալ տարուանից այստեղ քաղաքային ուսումնարանին կից վերականգնական ուսումնարան է բացուել, որի վրայ քաղաքաւորական ծախսում է 500 ռ., բայց մինչև այժմ դեռ մի օգուտ չի տուել թէ քաղաքի և թէ գաւառի հասարակութեանը: Պահում են 20—25 կող և օրական ծախում են հազար մի 80 կող. կաթը: Իսկ զուգայից շատ թերահաւատութեամբ, մինչև իսկ ծաղրով են վերաբերում այդ ուսումնարանին: Ո՞վ դիմէ, գուցէ ապագայում կարող է զգալի օգուտներ տալ, յամենայն զէպս ներկայ կազմութեամբ նա մի աւելորդ բան է և միմայն ուսուցիչներին կանոնաւոր ուժիկ է մատակարարում:

Համարեա մի ամիս է, որ կանոնաւոր ձին է գալիս, քաղաքը և շրջակայքը 4 վերջով ձինով է ծածկուած, սակայն չնայած սրան ամեն բանի լծանութիւն է. ցորենի փութը արժէ 50 60 կ. պարունը—30—35 կ. մի ֆունտը արժէ 8 կող. և այն:

Միւր գաւառի զուգայից մի քանիսը եկեղեցիներ չունեն, իսկ եղածներն էլ խաբուել գործիւն մէջ են, բայց ուշագործութիւնը դարձնող չկայ: Դրանցից անմիջապէս ծանրանում է գործակալի վրայ, որ նա այդ մասին չի զեկուցանում հոգեւոր իշխանութեանը և անդադար չի յիշեցնում այդ կարիքը լրացնելու:

ԲՆԱՐԵՆԻՑ ՄԵՐԳԻՆՆԵՐ ՈՒՇԻՐԻՐԻՐԻՐՆԵՐ ԵՆՔ ՀՐԵՆԻՐԻՐԻՐ

Անշնորհութիւնը շատերին է թշուառացրել և զրկել ապրուստի վերջին միջոցներից: Այդպիսիներն մէջ եղել են շատերը, որոնք յետին աղքատութեան մէջ էլ չեն կորցրել իրենց ամօթխածութիւնը և ուղղորդուած արժանաւորութեան զգացմունքը, որպէս չի յայտնի կերպով ձեռք մեկնեն և որոգում: Իսկ խնդրեն անցողաբար անողներին: Այդպիսի մի թշուառացած չքաւոր ընտանիք, որը աշխատել չի կարողանում և մուրալ էլ պահում է, զիմով է խմբագրութեանը՝ բարեգործ անձանց ու շարժիչները հրաւիրելու նրանք ուղեւոր կըցանկանան օգնութեան ձեռք մեկնելու այդ ընտանիքին, թող ուղարկեն իրենց նպատակները հետեւալ հասցեով՝ Հալաբաթ, Бегларевская улица № 12 բակի մէջ պ. Եղեկիա Արովանցին, որը կը հասցնի ըստ պատկանելոյն:

ՄԱՍՈՒԼԻ ԶՈՒՐԶԸ

Մայրաքաղաքի «Նարոյ» անունով նոր լոյս տեսնող լրագիրը հետեւալ պատ-

մտցնել պետական օրէնքների միջոցով, վէպի հերոսներն ու հերոսուհիները գործում են երկու ասպարէզներում էլ: Բայց պարզամտներում Մակսուելի առաջարկած բանտարանական բեղը (ծրագիրը) երբեք չէր ընդունուի, եթէ Ս. Զ. Տրէստէտին հրապարակած նրա կնոջ զեղծելիութիւնով և խելքով, աւելի ճիշտ ասած, օրհասարած նրա վրայ, յանկարծ բոլոր տրագիկոսների և իւր կուսակցների բանտարաններին հակառակ յօգուտ բանտարանական այդ բեղի յետեւը: Նրա ճառը վճողական ազդեցութիւն է ունենում և բեր անցնում է:

Ես տեսնում եմ, որ տեղի սղութիւնը չի ներում ինձ աւելի մանրամասնութեան ասելու թէ բանտարանական այդ հարցի վրայ, թէ անդլիական ընտրողական պայքարի և թէ վէպի մէջ շատ ուշիւժ նկարագրուած Լոնդոնի ազնուական դասակարգի վրայ Սակայն չեմ կարող միջանի խօսք չուրիւր գրելու: Գերտին ու հերոսուհին: Ս. Զ. Տրէստէտին մի տարբորիակ և աչքի ընկնող տիպ է. նա այն մարդկանցից է, որ կանքի մէջ կարող են արդ հանգամանքներում ու պայմաններում

կերել է տալիս ռուսաց գաւառական մի լրագրի կեանքից, որի գրաքննիչը փոխ նահանգապետն է:

Թոյլ տուէք, ձեռք գերազանցութիւն հաւատացնել ձեզ. —ասում է խմբագիրը, — որ այն, ինչ որ գուր ջնջել էք, դուր իրողութիւն է, փաստ է, որին նա ինքս ակաւորուած եմ եղել, և բոլորէն էլ ասում էր, որ հեռանդի վրայ երեւում են խորհրայի բոլոր նշանները:

Սուս է, Այդ ձեռք նախկին նահանգապետն է, որ ինչ-որ խորհրդ է հնարել, մինչդեռ խորհրդ չկայ և չի եղել:

Իսկ այս բանն ինչու չի կարելի տրուել: — հարցնում է խմբագիրը: — 2-ի կարծիք հո համարելով զեկուցանել կառավարչի կատարած բարե գործը, մի տարուայ մէջ նա իւր մասում ուրիշ աւելի ուսումնարան է բաց արել:

Դրանց զուր արդէն շատ էր երես տալիս, և նրանք քիմիքը շատ են բարձրացրել: Պէտք է խելքի բերել նրանց, իսկ դուր գեռ և ուղում էր ռեկլամներ հրատարակել նրանց համար:

Սա դուր դարձաւ մի լուր էր հանել քրոնիկների չինոսիկ Մ—ով աղելի վարժուելի մասին: 2-ի ուր այս գործի հանգամանքները ձեզ էլ յայտնի են:

Այդ չինոսիկները դուր չի գալիս ինձ, որովհետեւ նա նախկին նահանգապետի կամակարարն էր, ինտրիգան մարդ է, և նրան պէտք է վնասել ծառայութիւնից:

Լրագրական բարբերից: «Ազնուակի Լիւստիլ»-ի մէջ այս օրերս մի թղթականորի էր տպուած Սիսֆերոպոլից, որի մէջ պատմում է, թէ ինչպէս տեղական Վերին թերթի խմբագիրը ծեծ ուտելու վտանգի մէջ է եղել մի ինչ-որ կուուի մէջ, որը սոսկայն բարեյայտ էր ելել ունեցել:

Ի պատասխան այդ թղթականութեան Վերին լրագիրն իւր յետագայ համարներին մէջում հետեւան է գրում:

Մենք տեղեկութիւն ենք ստացել, որ «Ազնուակի Լիւստիլ»-ի Սիսֆերոպոլի թղթականութիւնը թաւ էլ են: Եթէ այս լուրը ճիշտ է, չի կարելի չորախաւաւ, յիշել, այդ անձնաւորութիւնը, որ պարագայում է բացառապէս շահութեան, դրանից աւելի լուր բանի արժանի չէ իւր հակազդական աշխատանքների համար:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԳԵՐՄԱՆԻՍ

Ընթերցողներին յայտնի է ոստիկանական կոմիսար Խիւրհաչալ Տաուշի արարքները Բերլինում և այն որ նա դատի է ենթարկուած. գերմանական լրագիրները այժմ հաղորդում են, որ Տաուշը մեղադրուած է նաև կայսեր արքայի: Մեծութիւնը վերաւորելուն համար, որովհետեւ նա լրագրներում վրի հիւմ II-ի ստեղծութեան մասին ստուտեղեկութիւններ է տպել տուել: Տաուշի դատաւարութեան համար կոչուած

երեւելի գործեր կատարել, կարող են և շատ բան փչացնել: Ինչու. նրա համար որ Տրէստէտիններն իրենց գործունէութեան ընթացքում իրենց օրերին տակ չունեն իսկ հողը, որ հատարական գործերում համոզմունք է կոչում և առանց օրի մարդ շատ դժուարութեամբ կարող է պահպանել իրեն: Նա խելացի է, ապիւ է, եռանդաւոր է, բայց ամեն ինչ նա անում է բովանդակ արժամագրութեան տակ: Հրապարչի տպուածութեան ներքոյ—նա ամուսնանում է. կնոջ զիւթական ազնուութեան ներքոյ—նա ճառ է խօսում. առաջի գէպքում նա մեծ պիտի անում, երկրորդ գէպքում—նա օգուտում է. բանտարանների զօրախտութիւնը նրան այնպէս է յուզում, որ ինքն էլ հանքն է մտնում, ուր պայթում տեղի ունեցած միջոցին մեռնում է: Նա «վարկիւն» մարդ է, կարող էր հիւանդի գործիչ գառնալ, եթէ նրա կինը լինէր ոչ թէ մեր հայ օրերոյներին նմանող Լէզգին, այլ—Մարջիլայի նման մի կին, որ խելքի, առողջ դատողութեան, եռանդաւոր քննաւորութեան և վափուկ սրտի տէր մարդ էր և միևնոյն ժամանակ վեհ զեղեցիկութեան ու խնայողութեան տէր:

վկաների թում կան և Բերլինի գրականական շատ նշանաւոր գործիչներ, ինչպէս օրինակ «Zukunft»-ը երթ խմբագիր հրատարակել Մակսիմիլիան Գարդէնը: «National Zeit» լրագիրը, դրա հետ և միջանի ուրիշ լրագիրներ հաստատում են, որ Տաուշի զէմ սկսած գաւառ վրիճելով կայսեր ցանկութեամբ է եղել:

ՌՈՒՆԴԱՐԻՍ

«Tamps» լրագրի Սոֆիայի թղթական կիցն այնպիսի է Ստամբուլովի կնոջը և հետեւալ կերպով է հաղորդում նրա հետ ունեցած խօսակցութիւնն ու իւր ստացած տպաւորութիւնը:

—Ամուսինս գիտէր, որ պիտի սպանուի ինքը,—ասել է Ստամբուլովի կինը:—Այս բանում նա կասկած չունէր: Նա յաճախ յայտնում էր ինձ իւր մտայնաւորապէս մեծերը...

Սպանման օրը երեք որդոցս հետ քաղաք դնացի և վերադարձայ երեկոյնան մօտ ժամը 8-ին: Փողոցում բազմութիւն մարդիկ տեսայ: Մի ինչ-որ մարդ, ինձ ճանաչելով, կանգնեցրեց կառքս և աղաղակեց. «Շտապեցէք տուն, ձեր ամուսինն սպանուցիւ: Դառնալանք քիչ քիչ ձերին, բայց ամբողջ այնքան մեծ էր, որ մենք դժուարութեամբ էինք տուած շարժում: Եւր. մենք անցնում էինք այն տեղի մօտով, ուր կատարուած էր ռեզգործութիւնը, արեւան մի մեծ լիճ և գետին ընկած երկաթուղան տեսայ: Ես տեսայ նոյնպէս ամուսնուս վերաբերուել ու գլխարկը, որոնք ընկած էին գետինին:

Միւր տունը լիքն էր ժողովուրդով, ժանդարմներով, բժիշկներով: Ամուսինս պատկած էր մահաճակով վրայ ունեակի մէջ տեղում: Նրա գլուխը միապաղաղ վէրք էր ներկայացնում: Սպանիչները, կարծելով թէ նա կիրաւ ունի հազած, խելքն են առաւելապէս նրա գլխին և դէմքին: Զեռքերը, որոնցով ամուսինս, ըստ երեւոյթին, աշխատել էր պաշտպանել իւր զէմը հարուածներից, բոլորովին կարտաւորուած էին: Այլ աչքը դուրս էր ընկել կապիճից և կախ էր ընկած ալայի վրայ: Զուրջն արիւն և արիւն: Բժիշկները վնասների ձեռքերը անդամաւոր: Այդ դժուար չէր, որովհետեւ նրանք կայ էին ընկած կաշու կտորների վրայ: Այս պատահեցաւ երկուշաբթի երեկոյնան: Մինչև հիւնաշարթի ես յոյս ունէի թէ կ'աջողուի աղաւթի նրան մահից: Բայց նա ինքն ասում էր, թէ իւր բանը վերջացած է: Թիֆլիսից և Խալկիւնի սպանութեան բարոյական պատասխանատուութիւնն ընկնում է ուրիշների վրայ:

Ո՞հ այդ «կանացիութիւնը», որի մեծ ոյժ լինելը մոռանում են շատերը և մանաւանդ, այն օրերոյներին ու տիկիւնները, որոնք չեն ուղում ոչնչով գահազանուել մեղքերը, տղամարդկանցից և իրենց այդ նպատակին հասնելու համար կարծես աշխատում են ոչնչացնել, սպանել իրենց այդ զեղեցիկ յատկութիւնը: Որքան էլ խելացի, որքան էլ գործունեայ լինի կինը—էլի նա պէտք է պահպանի իւր «կանացիութիւնը», որ այնքան դուրեկան է ու հրապարչիչ և առանց օրի կիւրը դադարում է կին լինելուց:

Ես կը ցանկանայի որ մեր մեր կանաչ և օրերոյները կարգային այս վէպը, տեսնէին ինչ կարող է անել կինը, և իրենց օրինակ վերցնելով Մարջիլային—Ինչէն հասարակական ասպարէզ և մարդասիրական պաշտպանների և գործունէութեան կարողութիւնը դուր նային: Բայց և նոյն Մարջիլայի նման պահպանել իրենց կանացիութիւնը, նուիրուելով իրենց բնականին և բարձր պահելն ամուսնական սիրոյ դրոշակը:

Типогр. А. О. Меликъ-Шахнаварянца, Головинскій просп. домъ Рейтера